

PRAKTISCHE ERVARINGEN MET DE JAPANESE LARIKS IN DRENTE

[174.7 Larix leptolepis (492)]

door

J. J. M. JANSEN

Toen in 1920 door mij het beheer van de Staatsbossen in Drente werd overgenomen, trof ik op de 3000 ha grote houtvesterij „Assen”, 1350 ha jonge grovedennenbebossingen aan, die al sinds een jaar of acht heviger door het dennenschot werden aangetast. Die aantasting was dermate zwaar, dat grote oppervlakten in het voorjaar er bruin als de heide uitzagen. Vreterij van *Evetria* en *Retina* deed bovendien grote schade door het wegvallen der eindknoppen waarvan verkrommingen (waldhorens) weder het gevolg waren.

Toen dan ook in 1922 het areaal door aankoop voor werkloosheidsbestrijding werd verdubbeld, kwam de grote vraag naar voren, hoe de bebossing moest worden voortgezet. Het was duidelijk, dat met groveden economisch geen succes zou zijn te behalen.

Er waren reeds enkele proefvlakken met andere houtsoorten aangelegd, waarbij ook 2 ha met Japanse lariks, daterend uit 1917. De groei was bijzonder goed. Doch daarnaast waren er ook reeds oudere bossen van Japanse lariks in Drente voorhanden. Bij de Maatschappij van Weldadigheid stonden toen al enige tientallen ha lariksbos van 30 tot 40 jarige leeftijd, terwijl men met de aanplant van een tweede generatie bezig was, omdat de groei van het oudere bos zo bijzonder goed bleek te zijn.

Naast de lariks, bleek ook de groei van de fijnspar, de douglas en de sitkaspar zeer bevredigend te zijn, mits aan de voorbereiding van de grond, door lupinenvoorbouw of landbouwvoorbouw, meer zorg was besteed.

Als leerling van Van Schermbeek, had ik geleerd, dat heidebebossing niet in de eerste plaats moet zijn, het telen van hout, maar aanvankelijk als doel moet hebben, de vorming van goede bosgrond. Daarnaast dient pas hout te worden geteeld. De houtsoorten die tot goede bosgrondvorming leiden zijn alle loofhout, zoals gewone eik, els, berk, vogelkers, lijsterbes enz. Deze soorten geven geen houtproductie van betekenis. Daarom streefde ik naar een synthese waarbij de keuze van de houtproducerende houtsoort viel op de Japanse lariks.

Bij de heidebebossing is het voorts van het grootste belang dat de jonge cultuur zeer spoedig in sluiting treedt. Immers, bij het uitblijven of vertragen van een sluiting, treedt wederom een heidevegetatie op die de jonge cultuur doet kwijnen of afsterven. De Japanse lariks was de bij uitstek goede houtsoort die aan alle eisen van een pionierhoutsoort, die bovendien hout moest produceren, voldeed. Immers de Japanse lariks

geeft door haar snelle jeugdgroei een zeer spoedige sluiting. Verder door haar eigenschap van lighthoutsoort maakt zij de menging met de langzaam groeiende bodemverbeterende eik mogelijk. Ondanks de grotere, in verband met de menging noodzakelijke plantafstand, geeft de Japanse lariks een goede spilvorm en groeit zij niet zo breed in de takken als de groveden.

Hoewel van de bodemverbeterende invloed van het strooisel van de Japanse lariks door latere onderzoekingen weinig is gebleken of wordt ontkend (Wittich), dacht ik daaraan *wél* bij het eerste gebruik van deze houtsoort, omdat Erdmann dit steeds naar voren bracht. Hoe het ook zij, wanneer na tien jaar na de aanleg, in een gemengd lariks/eikenbos, bovendien nog gemengd met vogelkers (*Prunus*) en wat berk en els, zich al regenwormen in de grond vertonen, dan is het met de humusvorming en de goede bosgrondvorming in orde en werd het voornaamste doel van de heidebebossing al reeds bereikt. Wanneer dan bovendien de lariks in de eerste 30 jaar nog een houtproductie van gemiddeld 8 m³ vertoont, dan mag men tevreden zijn.

De gemengde lariks/eikenbossen beslaan in Drente thans een oppervlakte van meer dan de helft der beboste 14.500 ha, dus naar schatting rond 8000 ha. Werden de hoogste gronden tot 1930 nog voor de aanleg van pinusbossen gebruikt, na dat jaar werden ook deze voor lariks bestemd. Zodoende staat het vorengenoemde lariks/eiken-areaal op de navolgende grondtypen :

- 1 heide-podsol-profiel met ondergrond van leem en hoge grondwaterstand
- 2 heide-podsol-profiel met ondergrond van leem en lage grondwaterstand
- 3 heide-podsol-profiel zonder leem en fijnzandondergrond en hoge grondwaterstand
- 4 heide-podsol-profiel zonder leem en fijnzandondergrond en lage grondwaterstand
- 5 heide-podsol-profiel zonder leem van grofzandondergrond en hoge grondwaterstand
- 6 heide-podsol-profiel zonder leem met grofzandondergrond en lage grondwaterstand.

Deze zeer ruwe verdeling van grondtypen en groeiplaatsen zal door een juiste bodemkartering nog fijner moeten worden gespecificeerd.

Wat de groei van de Japanse lariks op deze 6 groeiplaatsen betreft, zij vermeld, dat zij afneemt van type 1 naar type 6. Typen 4 tot 6 blijken echter niet geschikt te zijn om een lariksofstand te verkrijgen, waarvan de lopende aanwas op 30-jarige leeftijd nog hoger is dan de gemiddelde aanwas. Op deze gronden is de lariks dan ook als een voorcultuur te beschouwen en zal zij in de tweede generatie zeker door andere houtsoorten moeten worden vervangen.

In verband met deze omzetting dient te worden opgemerkt, dat voor de lariks in Drente twee of drie omloopstijden moeten worden vastgesteld, waarbij de minst groeiende opstanden een omloopstijd van 30 à 40 jaar moet worden gegeven, terwijl hij bij de beste op wel 80 jaar moet worden bepaald. Dit is weliswaar in strijd met de heersende opvatting van de bosrenterekening, maar de enig juiste weg om zo spoedig mogelijk tot een hoogst mogelijke productie, door omschakeling op andere houtsoorten, te komen en om de fatale leeftijdsuniformiteit, welke de Drentse

bossen kenmerkt (de leeftijd ligt toch slechts tussen de 0 en 30 jaar, te breken. Praktisch bedoel ik dus, dat het gewenst is om te komen tot een spoedige omzetting van de minst groeiende lariksofstanden tot andere houtsoorten, na een omloop van 30 tot 40 jaar.

Een voorbeeld van spoedige omzetting heb ik getoond in de boswachterij „Smilde”, tijdens de voorjaarsbijeenkomst van de Nederlandsche Boschbouw Vereeniging. De 15 ha grote opstand van Japanse lariks, is daar reeds op 22 jarige leeftijd, na sterke lichting, omgezet in douglas (bezaaiing). Door de optredende natuurlijke bezaaiing van de lariks zelf, zal een gemengd bos van douglas-lariks het streven moeten zijn. Een ander voorbeeld van spoedige omzetting van lariks is gelegen in de boswachterij „Gieten”, waar ik, na lichting van 20 jarig bos, heb onderzaaid met zilverden, die thans de tienjarige leeftijd heeft overschreden en aanvangt te groeien.

Omtrent de ervaringen met bemesting en voorbereiding van de grond en de plantafstand kan ik het volgende mededelen.

Aanvankelijk werd geplant op door lupinenteelt voorbereide grond. De groei is dan zo geil, dat er erge sabelvoeten optreden. Op nog beter voorbereide grond (oud bouwland) is de groei dermate sterk, dat niet alleen sterke sabelvoeten doch ook verkrommingen over de gehele stamlengte plaats vinden, waardoor belangrijk minder waardevol hout wordt verkregen. Lariks, aangeplant op oud bouwland, is daarom naar mijn mening niet gewenst. De lariks is gevoelig voor een fosfaatgift. Dit werd reeds in 1926 door mij geconstateerd, zodat vanaf dat jaar steeds de aanleg gepaard ging met een gift van 500 à 600 kg slakkenmeel of ruwe fosfaat. Een kalkgift gaf geen enkel aanwijsbaar resultaat, vandaar dat deze vrijwel overal achterwege is gebleven. Niettemin zal een geringe kalkgift voor een goede humusvorming ongetwijfeld wel van belang zijn. Voor een goede jeugdgroei is hij echter niet nodig. Te veel kalk schaalt, omdat de Japanse lariks een zuurgraad van rond $4\frac{1}{2}$ prefereert.

Er is meestal tweejarige verspeende lariks geplant. Dit is niet nodig gebleken. Ook éénjarige lariks slaat goed aan na de intensieve driejarige grondvoorbereiding, die in Drente sedert 1930 werd toegepast. Echter geeft een aanplanting met tweejarige verspeende planten spoediger sluiting en daarmee minder voedselverlies, zodat de besparing door éénjarige te gebruiken m.i. problematisch is. Ook moet men bedenken, dat werd gezaaid in de tijd, dat het zaad goedkoop was. Aanvankelijk werd 2 à $2\frac{1}{4}$ kg per ha gebruikt, maar al ras bleek, dat 1 kg per ha een plant-aantal gaf van meer dan 20.000 per ha.

Het is voorts gebleken, dat de plantafstand bepaald diende te worden, in verband met de lichtbehoefte-eisen, die de eik als menghoutsoort stelt. Zo kwam ik op 3.300 stuks per ha, dus op een gemiddelde afstand van 1,70 meter in het kwadraat. Deze afstand is bovendien het voordeligst omdat de eerste dunning, die dan in het belang van de nevenhoutsoorten op 12-jarige leeftijd moet plaats vinden, behoorlijk hout levert, dat gebruikt kan worden als mijnhout, paal- en ruitenhout. Een dichtere plantafstand dan 1,70 m maakt, naarmate zij dichter wordt, de menging met loofhout als eik meer en meer onmogelijk of eist een dunning op zodanige leeftijd, dat het dunsel aan bonestokken minder opbrengt dan de extra plantkosten. Een wijdere plantafstand dan 1,70 meter kan zeer goed plaats vinden, mits een sterkere menging met weekhoutsoorten als els,

berk en prunus wordt gebruikt. Een nadeel is dan de mindere selectie-keuze. Erdmann zeide op dat punt: „Dan hebt ge een belangrijke hout-opbrengst en goede bosgrond houdt ge over, waardoor het doel toch is bereikt”.

Indertijd was een overweging van groot belang bij deze reuzenaanleg van lariksmengbossen, hoe deze laatsten zich zouden houden tegenover zwamaantasting en insectenvraat.

Wat zwamaantastingen betreft, deze zijn bijna geheel achterwege gebleven, zij het dan dat enige schade is opgetreden door het ontijdige tak-knuppelen, dat in den beginne nog al eens plaats vond en aanleiding gaf tot de phomopsis-aantasting.

Insectenschaden traden wel op. In de jaren 1930 tot 1934 gaf de Koloniebladwesp (Nematus) hier en daar nog al sterke vraat te zien. Deze plaag werd echter door de krachtige jeugdgroei spoedig overwonnen, terwijl de nematus-rupsen na een paar jaren waren geparasiteerd. Een erge aantasting ontstond in 1940, toen de spinselbladwesp (Cephalcia alpina) optrad. Speciaal in die opstanden welke in de strenge winter van 1928 hun loofhoutmenging verloren hadden, dus de beplantingen van voorjaar 1928. Sterfte trad niet op, wel een belangrijk aanwasverlies. De spinselbladwesp werd naar mijn mening en door sluipwespen, doch ook zeer sterk door muizenvraat vernietigd, doch pas nadat hij 8 jaar zijn schade had gedaan.

Het lariksmotje, dat speciaal in Brabant en op de Veluwe erge schade doet, trad in de laatste twee jaar sterker op dan voordien, doch de aantasting is in Drente belangrijk minder. Het klimaat schijnt daarop invloed te hebben; in Sleswijk-Holstein, met nog meer maritiem klimaat dan Drente, treedt het motje praktisch niet op.

Insectenschaden worden in elk geval door mengingen met loofhout sterk ten voordele van het naaldhout beïnvloed. Daarom acht ik lariks-aanleg zonder loofhout een bosbouwkundige zonde van de eerste orde.

Indien ik dan tenslotte mijn ervaring met de Japanse lariks in Drente overzie, moet ik tot de conclusie komen, dat deze een houtsoort is, die als pionierhoutsoort door géén betere zou kunnen worden vervangen en dat zij onder het Drentse klimaat, met zijn hoge vochtigheidstoestand van de lucht in de vegetatieperiode en op vochthoudende grond, dus grond met leem of hoge grondwaterstand, een houtproductie levert, die zeer goed mag worden genoemd en, tenslotte, dat zij een blijvende plaats in de Drentse bossen zal innemen.

Zusammenfassung

Praktische Erfahrungen mit der Japaner Lärche in Drente

Die Japaner Lärche kann in Drente durch keine bessere Pionier-Holzart ersetzt werden. Sie liefert im Klima van Drente mit hoher Luftfeuchtigkeit in der Vegetationsperiode und auf feuchtem Boden, das heisst auf Böden mit Lehm oder mit hohem Grundwasserstand, eine ausgezeichnete Produktion an Masse. Sie wird ihre Stellung in den Wäldern von Drente auch auf die Dauer behalten.